

Spor etter fisk, datamaskiner, ord og tid

Thomas Hylland Eriksen

I et par-tre år har jeg skrevet en månedlig spalte i *Magasinet*, Dagbladets lørdagsbilag. Tanken bak spalten er at samfunnsvitere skal bruke sine fagkunnskaper på andre måter enn de er vant til. Ideen er ... glimrende. Sjangeren er mini-essayet. Maksimumslengde er 5000 tegn. Det er vanskeligere å skrive kort enn langt, og jeg bruker nesten alltid like lang tid på å stryke som på å skrive. Her er noen spor. Jeg husker ikke nøyaktig når de stod på trykk, og derfor er listen alfabetisk og ikke kronologisk. Mer kommer når jeg får ryddet i harddiskene mine.

Oktober 2007
THE

Det nokså store Vi

Norge har ikke bare vært heldig med årstiden i valget av grunnlovsdag. 17. mai er faktisk et av de siste fungerende fellesskapsritualene vi har. For ti år siden ville jeg aldri trodd at jeg kom til å si dette.

Jeg må tilstå noe. I mange år (fra ca. 1973 til ca. 1997), hadde jeg et dypt negativt forhold til Norges grunnlovsdag. I årenes løp inspirerte 17. mai mitt sjelsliv til å frembringe en hel katalog av lite attraktive følelser, som for eksempel irritasjon, indignasjon, aggresjon, flauhet og forakt.

Det hele begynte kanskje den dagen, tidlig på 70-tallet, da Affe og jeg lånte et stort svensk flagg av faren til Affe, som eide et hotell og hadde nok av kulørte tøystykker i store formater. Vi spikret det til en plankebit og prøvde å bruke det i skolens 17. mai-tog. Det svenske flagget raget minst en alen over den norske trikoloren korpset hadde til sin disposisjon, og reaksjonen kom prompte, som det heter. Vi ble sendt hjem i vanære, ikke bare av forargede lærere, men også av hoderystende medelever. Minst én sa at han skammet seg over å gå i samme klasse som oss. Vi flirte barskt og gikk.

Slikt setter spor. Kanskje var det på grunn av denne skjebnesvangre maidagen i barndommen at jeg senere ble nasjonalismeforsker? Som alle samfunnsforskere vet, er det beste man kan gjøre med fenomener man ikke liker, å gjøre dem til empiri. Så kan de stå der i taushet, fenomenene, uten talerett og uten annen status enn «interessant empiri».

Empirien ballet på seg som årene gikk. På nittitallet ble det publisert en studie som tydet på at nesten 95% av befolkningen feiret den på en eller annen måte. Vi var minst en håndfull mennesker som så dette tallet som et uhyggelig tegn på en hjernevasket befolkning som marsjerte i flokk. Selve feiringen fremstod som selvforherligende og innestengt, virkelighetsfjern og ekskluderende. Klisjeene om Krigen og våre nye landsmenn som ble brukt i hver bidige 17. mai-tale, de taktfast (nåja) marsjerende barna og hornmusikken, de nasjonalromantiske folkedraktene og den totale mangelen på kritikk i medieoffentligheten styrket mistanken om at 17. mai var nordmennesenes middel til å slippe å forholde seg til verden utenfor.

I mange år holdt jeg stor avstand til dette nasjonale ritualet. Jeg tilhørte den lille, men desto mer selvrettferdige flokk som enten skygget banen eller ironiserte.

Så skjedde det noe. En grunnlovsdag for noen år siden våknet jeg og kjente for første gang en svak iling av glede over den fremdeles bleke maisolen, støyen fra russebilene og den fjerne lyden av messingblåsere. Det var grunnlovsdag! Hele Norges bursdag! Alle nasjonale ritualers mor! Men... Hurra? Ja, hvorfor ikke: Hurra!

Hva hadde skjedd? Tja, noen vil mene at jeg i mellomtiden hadde fått barn og følgelig ikke hadde annet valg enn å gjøre gode miner til slett spill. Men det er ikke sant. Følelsen kom innenfra.

Det historiske vendepunktet kan ha vært 1995. Norge hadde fått en overdose av nasjonalisme året før, et år innrammet av Lillehammer-OL og EU-avstemningen. Den

ideologiske tendensen som gjerne kalles nyliberalisme, basert på tanken om at det eneste du skylder dine omgivelser er å realisere deg selv som individ, hadde nå vind i seilene. En dag, la oss si en maidaag på slutten av nittitallet, var det plutselig ikke lenger nasjonalismen som var problemet, men en asosial individualisme som betrakter ethvert fellesskap som en trussel mot friheten.

Det har skjedd noe med grunnlovsdagen. I 1999 ble Oslos 17.mai-komité ledet av pakistansk-norske Rubina Rana, og i år kunne vi, fra v rt utkikkspunkt på Abelhaugen, iaktt  hele bataljoner av flaggviftende barn hvis foreldre åpenbart var født i andre land enn Norge. Mens julaften er et privat ritual og St. Hansaften bare markeres i noen kyststrøk, er 17. mai et inkluderende fellesskapsritual som omfatter alle samfunnsklasser, minoriteter og majoriteter.

For noen år siden ville jeg aldri trodd at jeg noensinne kom til å si dette.

En dag eller to f r  rets grunnlovsdag ringte telefonen på kontoret. Det var NRK Sogn og Fjordane.

Journalisten: - Elevrådet på Florø videregående skole har nettopp vedtatt at bare norske flagg skal brukes i  rets 17. mai-tog. Hva sier du til dette, professor Thomas Hylland Eriksen?

Jeg: - Det lyder da rimelig, rent bortsett fra at samiske flagg må godtas på grunn av samenes spesielle politiske status, og noen FN-flagg hører vel også med. Men problemstillingen forekommer   være noe søkt - det som feires på 17. mai er da vitterlig *Norges* grunnlov, ikke *Pakistans* eller *Sveriges* grunnlov?

Journalisten aksepterte svaret, skj nt det neppe var det han hadde ventet. Senere tenkte jeg at det siste minoritetselvene i mitt eget nærmiljø trenger, er enda en påminnelse om at de er annerledes. Skulle de gå med etiopiske, somaliske og indiske flagg bare for å

fortelle sine medelever at de aldri kom til å bli helt som dem? Ville jeg, dersom jeg var innvandrer i Canada, feire Canada Day med et norsk nasjonalflagg?

Med folkedrakter forholder det seg annerledes. Flagget er et symbol på fellesskapet i den flerkulturelle staten, mens folkedrakten symboliserer en personlig identitet. Jeg bærer min egen folkedrakt, altså mørk dress, med både glede og en viss entusiasme, på grunnlovsdagen som på andre merkedager. Andre må selvfølgelig få gjøre det samme. Enten folkedrakten er punjabi, trøndersk - eller for den del svensk.